

Jazyk a skutečnost

Svět jazyka se liší od světa skutečností, ale jazyk je schopen poskytnout člověku skvělé možnosti, jak se ke světu skutečností (ke skutečnostem) vztáhnout, jak se v něm orientovat a dokonce jak do světa skutečností v souhlase s tou orientací a v jejím smyslu zasáhnout. To je ovšem „pravda“ jen pod tou podmínkou, že jazyk nechápeme redukovat jako „systém znaků“ nebo podobně. Tak jako jedno vyslovené slovo není redukovatelné na skupinu hlásek nebo jako napsané slovo nelze redukovat na skupinu písmen, tak nelze ani jazyk redukovat na lexikální seznam slov. Žádné jednotlivé slovo nelze popsat ani jinak vytihnout jako něco daného, ale vždycky musíme počítat s tím, že kromě té stránky, která je nějak jakoby „dána“ (a tato „danost“ zajisté není redukovatelná na sluchem vnímatelné a na záznam zachytitelné zvuky, ani na optický vzhled písmen resp. znaků, které zase lze např. fotografovat; k „danosti“ slova musíme přece započítat také jeho vtahy k jiným slovům, a to jednak vztahy v daném aktuálním kontextu, ale také vztahy v nesčetných kontextech jiných, již mnohokrát uskutečněných, ale vlastně také jen „možných“, třeba dosud nikdy neuskutečněných – to by ovšem vyžadovalo odbočku k velmi nejasnému a problematickému problému „možnosti“), je tu ještě stránka „ne-daná“ (a zase nejen smyslově, tedy kterou nelze slyšet ani vidět, ale také „kontextově“, jak jsme právě nbaznačili). Každá slovo je tedy jakousi „nepravou“ událostí, která má mnoho „počátků“ a mnoho potenciálních „konců“, ale událostí, které se dostává určitosti teprve tím, že se některé tyto „počátky“ nepočítají resp. odříznou a vyloučí, a že se selektivně vyberou i její konce, a to zařazením do stále určitějších kontextů, až i do toho posledního, totiž právě aktuálního. To vše ukazuje na to, že jazyk jakoby „žije“, ovšem nikoli svým vlastním a na lidech nezávislým způsobem, ale že „žije“ jakoby na účet promlouvajících a naslouchajících lidí, tj. že participuje na jejich skutečném, „pravém“ životě. Přes všechny tyto prostředující cesty se jazyk vztahuje ke skutečnému světu. nikoli sám sebou. Bez lidí, bez jejich vědomí a myšlení, bez jejich aktivní myšlenkové práce by byl jazyk ničím, prostě by neexistoval. To, co by z něho zbylo, by za určitých okolností bylo možno v různé míře (podle okolností) resuscitovat. Příklady toho máme, když je přčetno několik vět nebo větších úryvků díky rozluštění neznámého písma a dokonce neznámého jazyka (vždy ovšem na základě nějakých podobností s jazyky jinými už aspoň trochu známými). A za mimořádně příznivých okolností (tj. kde existuje již rozsáhlá literatura) a s mimořádným nasazením lze někdy „mrtvý“ jazyk (tj. jazyk, jímž se už dávno nemluví) oživit dokonce natolik, že se jím (nebo jazykem s ním velmi příbuzným, ale nezbytně také upraveným a přizpůsobeným) začne v nějakém společenství skutečně mluvit. Ale stále tak každý jazyk zůstává světem pro sebe a nikdy nemůže být „odvozován“ ze světa skutečností, nýbrž naopak jednotlivé skutečnosti musí být po jisté transformaci vtahovány do něho a do jeho světa.

(Praha, 050414-1.)